

Zondag 23 februari 2025

7^e zondag door het jaar

Lezingen:

1 Samuël, 26, 2.7-9, 12-13, 22-23

Lucas 6, 27-38

Overweging

Samuël, waar de eerste lezing van vandaag uit is genomen, was een rechter, priester en profeet uit de 12^e, 11^e eeuw voor Christus. Er zijn twee boeken Samuel waarin de levens van koning Saul en koning David beschreven worden en hoe zij elkaar naar het leven stonden. Samuel zelf heeft hen beiden tot koning gezalfd.

Saul, de eerste koning, was een eenzame man. Hij liet zich niet leiden door profetie maar door hekserij en zijn koningschap liep uit op een mislukking. David, de tweede koning, was gevierd: zeer sociaal en geliefd en sterk op militair gebied. Muzikaal als David was, heeft hij meermalen voor Saul op zijn harp gespeeld.

Na het bekende verhaal van David die de reus Goliath doodde had hij als beloning met de dochter van Saul mogen trouwen. Saul hield dit echter tegen en liet David eerst nog andere opdrachten uitvoeren. Hij was bang voor de groeiende populariteit van David. De vrouwen zongen: 'Saul versloeg ze bij duizenden, David bij tienduizenden'. Begonnen als simpele herder kreeg David langzaamaan leiderskwaliteiten en koninklijke trekken. David moet op de vlucht voor Saul die hem drie keer naar het leven staat. Dan krijgt hij zelf twee keer de kans om Saul te doden.

De eerste keer komt Saul toevallig de grot in waar David en zijn mannen verscholen zitten. David snijdt alleen een stuk van Saul's mantel af en laat hem verder met rust. In het verhaal van vandaag lezen we over de tweede keer. Deze keer zoekt David Saul bewust op. Hoewel zijn vriend Abisaï hem aanspoort Saul te doden en de gelegenheid als door God gegeven ziet, laat David weer zijn kans voorbijgaan. Uit eerbied voor het leven van de tot koning gezalfde Saul. Door de hulp van JHWH blijven Saul en zijn mannen slapen en kan David rustig weglopen met de lans en waterkruik van Saul. De lans staat symbool voor zijn macht, de waterkruik voor zijn leven.

Op een afstand staand roept David Saul en zegt hem dat hij zijn lans kan komen halen. In een volgend fragment, dat wij vandaag niet gelezen hebben, vraagt hij Saul waarom hij hem vervolgt. Saul geeft toe dat hij David slecht behandeld heeft. Hij reageert dankbaar op het redden van zijn leven: gezegend ben je, mijn zoon, David. Veel zul je doen en tot veel zul je in staat zijn. Met Sauls zegen gaan ze ieder hun weg.

David komt hieruit naar voren als een goed, loyaal en vergevingsgezind persoon. Tot twee keer toe komt David in de verleiding om de hem vijandige Saul te doden. Maar hij doet dat niet. Kwaad met goed vergelden door toedoen van barmhartigheid heeft tot een positief resultaat geleid.

Barmhartigheid wat het tonen van erbarmen, mededogen betekent vanuit je hart speelt ook een rol in het fragment dat we vandaag lezen uit het evangelie van Lucas. Lucas schreef zijn evangelie in de jaren 70/80 na Christus. Hij was geen ooggetuige van het leven van Jezus maar hij heeft veel bronnen bestudeerd. Als een bedreven verhalenverteller nodigt hij ons uit een andere weg, de weg van Jezus, in te slaan. Het evangeliefragment doet sterk denken aan de bergrede van Mattheüs waarin ook aanwijzingen staan van hoe wij moeten leven. De rede van Lucas, uitgesproken in een vlakte waardoor deze ook wel de veldrede of vlakterede wordt genoemd, is echter veel compacter. Met veel informatie in minder, en soms lastige, regels.

Eerst staan er de volgende richtlijnen voor het leven: Heb jullie vijanden lief, wees goed voor wie jullie haten, zegen wie jullie vervloeken en bid voor wie jullie bedriegen. Slaat iemand jou op de ene wang, bied hem ook je andere. Vraagt iemand jouw jas als onderpand, geef hem ook je hemd. Vraagt iemand in nood jou iets, geef het. Steelt iemand van jou, vraag het niet via een proces terug. Deze hebben alle te maken hebben met een houding van liefhebben, goed zijn, zegenen en bidden tegenover mensen die ons vijandig zijn, haten, vervloeken en bedriegen. Dat vraagt nogal wat!

De zogenaamde gulden regel: 'Behandel uw naaste zoals u zelf behandeld wilt worden' vat deze richtlijnen nog eens samen. Oftewel: Wie goed doet, goed ontmoet.

Na de gulden regel volgen er drie retorische vragen die het volgende inhouden: Is er reden tot dankbaarheid als jullie je vrienden liefhebben, als jullie je weldoeners weldoen en als jullie lenen aan mensen van wie je iets terugverwacht? Nee, zegt Jezus, alleen wie zonder onderscheid goed is, ook voor zijn tegenstanders en zonder een tegenprestatie te verwachten, zal een kind van de allerhoogste zijn en eeuwig met hem verbonden zijn.

In de laatste regels komen er weer richtlijnen voor barmhartigheid aan de orde: Speel geen rechter, oordeel en veroordeel niet maar spreek vrij en geef. Dan krijg je van God een gulle beloning van een overlopende maat. (Een maat was een schaal met een standaard inhoud.)

De uitspraak 'Heb je vijanden lief' is voor mij, en wellicht ook voor u, de lastigste uitspraak.

Wie zijn de vijanden? In het evangelie zijn dat de heidense en joodse vervolgers van de apostelen en van de christenen vanwege hun geloof. Jezus vindt door hen zelfs de dood aan het kruis.

Voor ons nu zijn het de mensen waar we moeite mee hebben, waar we liever omheen lopen, die ons tot last zijn in ons dagelijkse, sociale en professionele leven. De vijanden kunnen ook politieke grootmachten zijn. Na jaren van relatieve vrede is het gevoel van vijandigheid in Europa en in de wereld enorm toegenomen door de oorlog in Oekraïne, de situatie in Gaza en de huidige onverwachte reactie van Amerika daarop.

Barmhartig zijn voor je vijanden voelt niet als gemakkelijk. Het wederkerigheidsprincipe: 'Zoals jij mij behandelt, behandel ik jou' zit diep in ons geworteld. Goedschiks: Ik help jou, dan help jij mij. Of kwaadschiks: Als je mij onheus behandelt, dan haal ik mijn gelijk. Zijn we in staat deze spiraal van wederkerigheid te doorbreken?

Goed zijn voor mensen van wie we houden is niet zo'n kunst. Bij mensen van wie we niet houden is dat een stuk ingewikkelder. (Verwijzen naar voorkant boekje: voor de linkerfiguur gaat het goed zijn van harte, voor de rechterfiguur kost het meer moeite en bedachtzaamheid.)

Bisschop Tutu relativeerde de uitspraak: Jezus zegt dat we onze vijanden lief moeten hebben. Hij zegt nergens dat we ze aardig moeten vinden en dat we ze direct om de hals moeten vliegen. Misschien moeten we niet te moeilijk doen en er gewoon mee aan de slag gaan. Bijvoorbeeld door dingen uit te praten.

In Zuid-Afrika na de politieke omwenteling in 1994 deden daders en slachtoffers hun verhaal aan elkaar. Het kwaad werd onder ogen gezien en spijt werd openlijk betuigd.

Edith Eger, die in de tweede oorlog als ballerina moest dansen voor de kampbeulen in Auschwitz en haar beide ouders daar verloor, heeft het opgebracht om te vergeven. Haar uiteindelijke barmhartigheid, het loslaten van haar oordeel, was een keuze die haar bevrijdde van haar verleden.

Op het grote wereldtoneel is oog om oog, tand om tand vaak de vuistregel. De vijand liefhebben kan de kop kosten als het erop aan komt en militaire actie vereist is.

Toch is het blijven verwoorden van het pacifistische ideaal: 'Heb je vijanden lief' belangrijk zegt Thomas Quartier, een Benedictijner monnik. Zonder de werkelijkheid is het ideaal blind, maar zonder het ideaal is de werkelijkheid leeg.

We kunnen misschien geen grootse dingen doen. Maar we kunnen wel kleine dingen doen met veel liefde. Laten we daarnaar streven. Amen.

Cunera Buist